

Työttömyysturva, työnantajarahoitus ja työmarkkinoiden toimivuus työttömyysturvan kannalta

PERTTI SORSA

Työttömyysturva ja työmarkkinoiden toimivuus

Suomalaisen työttömyysturvan taso vastaa selvitysten mukaan suunnilleen EY-maiden keskitasoa, kun päivärahaa verrataan keskiansioihin. Tällä hetkellä korvaustaso on runsaat 40 prosenttia alle palkkatason, mutta päivärassä näkymätön työeläkkeiden työttömyysoisistä nostanee sen lähelle 70 prosenttia palkasta.

Muissa pohjoismaissa työttömyysturva on runsaskätisempi. Esimerkiksi Ruotsissa se on ollut keskimäärin jopa 90 prosentin tasoa. Hallituksen esityksestä valtiopäivät päätti viime viikolla tason leikkaamisesta 80 prosenttiin. Assar Lindbäckin asiantuntijaryhmä esitti tason laskemista 70 prosenttiin työmarkkinoiden toimivuuden parantamiseksi eli suunnilleen suomalaista työttömyysturvaa vastaavaksi.

Korvauksen suuruutta suomalaisessa työttömyysturvajärjestelmässä ei voitaneakaan pitää sellaisena tekijänä, joka jäykistäisi työmarkkinoita. Sen sijaan työvoimapolitiikan, työttömyysturvan ja muun tukijärjestelmän yhteensovituksessa näyttäisi olevan epäkohtia, jotka pyrkivät pitkittämään tarpeettomasti passiivista

* Perustuu Toiviaisen komitean raporttia koskevaan kommenttipuheenvuoroon, joka on pidetty Kansantaloudellisen Yhdistyksen kokouksessa 6.4.

korvauksella oloa. Siitä kärsii työmarkkinoiden toimivuus.

Työttömyysturvan ja muun yhteiskuntapolitiikan yhteensovituskysymyksiä

Työmarkkinoiden toimivuuden kannalta olisi tarkoituksenmukaista edetä suuntaan, jossa aktiivisen työvoimapolitiikan voimavaroja koulutukseen, kuntoutukseen, ohjaukseen, työllitykseen ja työharjoitteluun lisätään, jolloin nämä toimenpiteet voisivat astua työttömyyskorvauksen maksamisen tilalle. Tämä ei välttämättä säästäisi lyhyellä aikavälillä valtion varoja, mutta pidemmällä aikavälillä myös taloudelliset hyödyt työmarkkinoiden toimivuuden paranemisesta puoltaisivat tällaista rakennemuutosta. Silloin lähestyttäisiin ruotsalaista järjestelmää, jossa edellä mainittua korkeaa työttömyysturvaa maksetaan vain enintään 350 päivän ajan (meillä 500 päivää), mutta aktiiviseen työvoimapolitiikkaan panostetaan toisaalta erittäin voimakkaasti. Työttömyyden tasolla, joka on noin puolet suomalaisesta, Ruotsi panostaa kokonaistuotantoon suhteutettuna lähes kaksinkertaisesti määrärahoja työvoimapolitiikkaan.

Toiviaisen esittämä ajatus työmarkkinatuesta, jolla nykyinen päiväraha korvattaisiin nuor-

ten ja 500 työttömyyspäivän takarajan ylittäneiden osalta, ja jonka maksaminen edellyttäisi juuri edellä mainitun tyyppisiin aktiviteetteihin osallistumista, onkin mielestäni järkevä ehdotus. Nuorten suhteen työhallinto on kehittänyt toimintalinjaansa juuri tämänsuuntaisesti sen jälkeen kun työllisyyslaista poistettiin nuoria koskenut työllistämismääräys.

Kun tämän vuoden aikana kymmenentuhantia ihmistä putoavat ansioturvalta perusturvan piiriin tai jopa kokonaan työttömyysturvan ulkopuolelle 500 päivän täyttymisen johdosta, niin jo pelkästään toimeentulokysymyksenä tuohon syntyvään hätään on reagoitava voimakkaasti. Tässäkin mielessä Toiviaisen ehdotukset turvan jatkamisesta edellämaituina edellytyksin ovat hyvin perusteltuja.

Eräs ajankohtainen yhteensovituskysymys koskee työttömyysturvan ja työvoimakoulutuksessa maksettavan opintososiaalisen tuen välistä suhdetta. Vielä tällä hetkellä opintososiaalinen tuki on suunnilleen sama kuin asianomaiselle maksettava työttömyyspäiväraha, mutta valtion säästötoimenpiteet edellyttäisivät ensi vuodesta lähtien yli 300 miljoonan markan leikkausta opintososiaalisessa tuessa, jolloin se alittaisi selvästi henkilölle kuuluvan ansioperusteisen työttömyyspäivärahan. Kun työvoimakoulutukseen osallistuvista kaksi kolmasosaa saa ansioperusteisesti määrättyä etuutta, säästötoimenpide romahduttaisi työllisyyskursseille osallistumisen. Passiivisella päivärahalta oleilu vastaavasti lisääntyisi. Tämä olisi todella nurinkurista säästöpolitiikkaa, josta valtiontaloukseen ei pitkän päälle kohentuisi.

Viime vuosikymmenen lopulla tutkittiin sapattivapaan toteuttamismahdollisuuksia. Silloin yhtenä esteenä ajatuksen käytännön toteutukselle nähtiin vallinnut työvoimapula, jonka pelättiin entisestään kärjistyvän, jos kymmenentuhantia työntekijät olisivat irrottautuneet määräjäksi työelämästä sapatin viettoon.

Tässä suhteessa ajat ovat täysin muuttuneet. Yhtenä keinona kehittää työttömyysturvajärjestelmää aktiivisen työvoimapolitiikan osaksi voisikin nyt tulla kysymykseen sapattivapaa-

dean henkiin herättäminen sen avulla.

Menettely toimisi niin, että työssä oleva voisi jäädä työnantajansa kanssa sovittuaan vapaaehtoisesti enintään esimerkiksi kahden vuoden ajaksi sapatille (työnvuorotteluvapaalle) saaden työttömyysturvajärjestelmästä ansioperusteisen työttömyyspäivärahan suuruista toimeentulotukea sekä säilyttäen sapatinsa aikana toimeensa kuuluvat eläkeoikeudet ja luonnollisesti paluuoikeuden työpaikkaansa. Edellytyksenä olisi kuitenkin, että työnantaja palkkasi työttömän työnhakijan normaaliin työsuhteeseen käyvin palkka-ym. eduin sapatille lähtijän sijaiseksi tai sijaisuusketjun johonkin kohtaan. Tällä tavalla saataisiin aikaan mielekästä työn rotaatiota, jolla edistettäisiin tehokkaasti työttömien työmarkkinakelpoisuuden säilymistä ja laajemmin ottaen mielekkyyden lisääntymistä työelämässä. Järjestelmä olisi kustannusneutraali, mutta pitkällä aikavälillä se mitä ilmeisimmin parantaisi työmarkkinoiden toimivuutta ja siten yhteiskunnan taloudellisuutta.

Tämä malli on tietävästi ollut esillä Toiviaisen toimikunnan keskusteluissa, mutta toimikunta on kuitenkin jättänyt sen tarkastelun mietintönsä ulkopuolelle. Se on valitettavaa, joskin ymmärrettävää siltä kannalta, ettei asia ehkä ollut sisällytettävissä toimeksiannon puitteisiin. Mielestäni työmarkkinoiden toimivuutta ja työelämän mielekkyyttä parantavan työn jakamismallin toteuttamista työttömyysturvajärjestelmää hyväksi käyttäen olisikin nyt ryhdyttävä kiireellisesti selvittämään tavoitteena toiminnan käynnistyminen tältä pohjalta ensi vuoden alkukuukausina. Tästä on nyt valmistunut Eläketurvakeskuksen esiselvitys, jolta pohjalta on tarkoitus edetä virallisemmin.

Sosiaaliturvan palkkoihin perustuvan rahoituksen umpikuja

Toiviaisen arvio siitä, että työnantajien palkka-perusteiset sosiaaliturvamaksut kohoavat ensi vuonna 30 prosenttiin palkoista on hälyttävä.

Sehän merkitsisi sitä, että maksutaso nousisi peräti kahdeksan prosenttiyksikköä viimevuotisesta eli lähes 40 prosenttia. Yksityisen sektorin työnantajien työvoimakustannukset kallistuisivat 12 miljardia markkaa ilman mitään uusia palkankorotuksia. Vaikutus työllisyyteen olisi tuhoisa.

Maksupohjaa laajentamalla ja etuuksia vähentämällä Toiviaisen esittämällä tavalla maksujen nousupainetta voitaisiin jonkin verran keventää, mutta ei läheskään riittävästi. Valtion (ml. sosiaaliturvarahastot) budjettiva-jeet ja sosiaaliturvan nykyinen palkkaperusteinen rahoitusjärjestelmä ovat johtaneet työllisyyden hoidon kannalta täydelliseen umpikujaan. On leikattava etuuksia ja nostettava maksuja, jotka molemmat toimenpiteet vähentävät työvoiman kysyntää, mikä pakottaa jälleen uudelle iterointikierrokselle.

Toiviaisenkaan esittämällä ratkaisulla ei murreta tuota päättymättömältä tuntuvaan noidankehää. Muutokseen tarvittaisiin ilmeisesti jonkinasteista talouspolitiikan painopisteiden tarkistamista ja sosiaaliturvan rahoituksen melko radikaalia rakenteellista uudistamista. Tuotantopanoksista pääoma ja energia olisi saatava kantamaan suurempi taakka hyvinvointivaltion kustannuksista.

Toiviaisenkaan esittämällä ratkaisulla ei murreta tuota päättymättömältä tuntuvaan noidankehää. Muutokseen tarvittaisiin ilmeisesti jonkinasteista talouspolitiikan painopisteiden tarkistamista ja sosiaaliturvan rahoituksen melko radikaalia rakenteellista uudistamista. Tuotantopanoksista pääoma ja energia olisi saatava kantamaan suurempi taakka hyvinvointivaltion kustannuksista.